

Výstup z konferencie organizovanej pod záštitou podpredsedu vlády SR pre ľudské práva a národnostné menšiny Rudolfa Chmela, 8.11.2011 v Bratislave

Predpoklady inkluzívneho vzdelávania na Slovensku

Predpoklady inkluzívneho vzdelávania na Slovensku

Jaroslav Ivančo

Štátny tajomník Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR

Školstvo v Slovenskej republike počas prvej dekády 21. storočia prešlo viacerými výraznými zmenami – od decentralizácie štátnej správy, cez zmeny financovania, obsahové zmeny vzdelávania s určitými právomocami škôl vytvárať si na základe štátnych vzdelávacích programov školské vzdelávacie programy s možnou vlastnou profiláciou školy a iné.

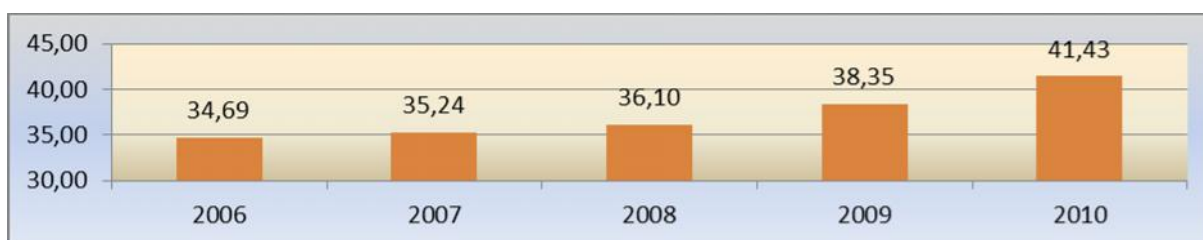
V súčasnosti, okrem doladovania riešení v oblastiach týkajúcich sa predchádzajúcich zmien, stojí pred nami závažná úloha - nasmerovať celý systém k strategickému cieľu, ktorým je efektívne fungujúce školstvo zabezpečujúce kvalitnú výchovu a vzdelávanie, dostupné pre všetky vrstvy spoločnosti, majúce na pamäti Dohovor o právach dieťaťa ako zásadný dokument Organizácie spojených národov, z ktorého musí nevyhnutne vychádzať aj naša školská politika, keďže sme krajinou, ktorá túto medzinárodnú zmluvu z roku 1989 ratifikovala a prijala.

Naše regionálne školstvo sa vyznačuje veľkou rôznorodosťou nielen z hľadiska druhov škôl a školských zariadení, ktoré tvoria jeho súčasť, ale predovšetkým z hľadiska „inakosti“ detí a žiakov navštevujúcich jednotlivé stupne vzdelávania. Strategicky významným zámerom je dosiahnuť, aby sa regionálne školstvo stalo dostupné pre všetkých, aby jeho dostupnosť bola určená dostatočnou kapacitou systému, s vylúčením akýchkoľvek prekážok brániacich prístupu znevýhodnených skupín obyvateľstva do tohto systému prirodzeným spôsobom. V podmienkach Slovenska sú práve niektoré prekážky problémom, na ktorý je potrebné sústrediť sa vo zvýšenej miere. Je potrebné poznamenať, že o splnení požiadavky dostupnosti z hľadiska kapacít najmä základných škôl možno hovoriť len vtedy, ak je v nich vzdelávanie poskytované aspoň v štandardnej kvalite.

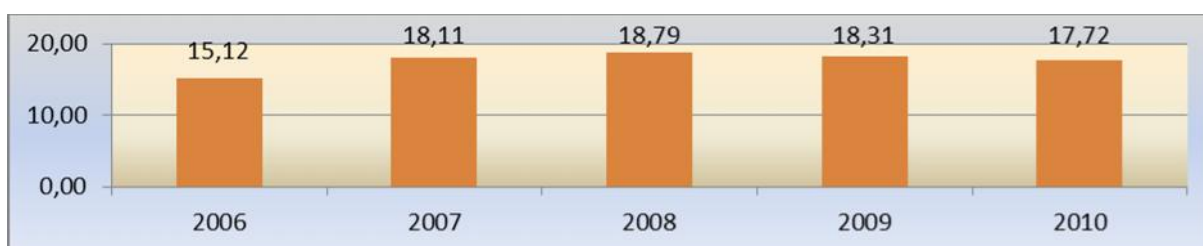
Popri dostupnosti vzdelania, podmienenej kapacitou škôl z hľadiska ich prístupnosti z miesta bydliska dieťaťa, ako jedného z faktorov podmieňujúceho poskytovanie vzdelania na základe potenciálu dieťaťa, je potrebné počítať aj s ďalšími faktormi, ako sú napr. možnosti rozvíjania schopností žiakov, možnosti zabezpečovania ich špeciálnych výchovno-vzdelávacích potrieb, dostatok kompenzačných učebných pomôcok a pod. V rámci tohto zámeru je potrebné venovať sa najmä marginalizovaným skupinám pri podpore vytvárania kapacít tam, kde sa prejavuje ich nedostatok a to aj dostatkom kvalitných pedagógov, odborne pripravených na riešenie špecifických podmienok škôl, v ktorých pôsobia.

Stále aktuálnejšou potrebou je uskutočňovať výchovu a vzdelávanie detí a žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami v bežných školách s výnimkou prípadov, kedy na základe ich vlastných potrieb ich výchovu a vzdelávanie je vhodnejšie zabezpečovať v špeciálnych školách.

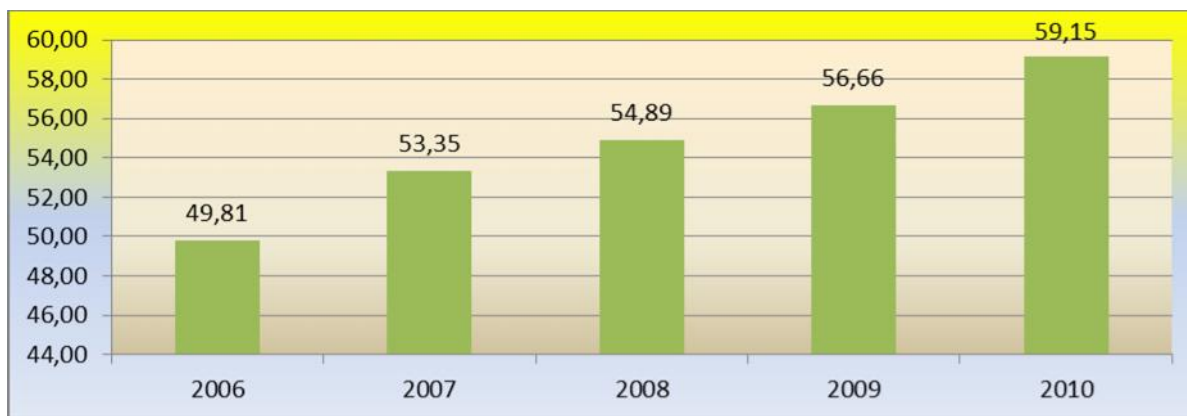
O tom, ako sa vyvíjala výchova a vzdelávanie týchto žiakov v bežných školách, hovorí prehľad o individuálnej integrácii v materských školách, základných školách a stredných školách a o ich vzdelávaní v špeciálnych triedach týchto škôl:

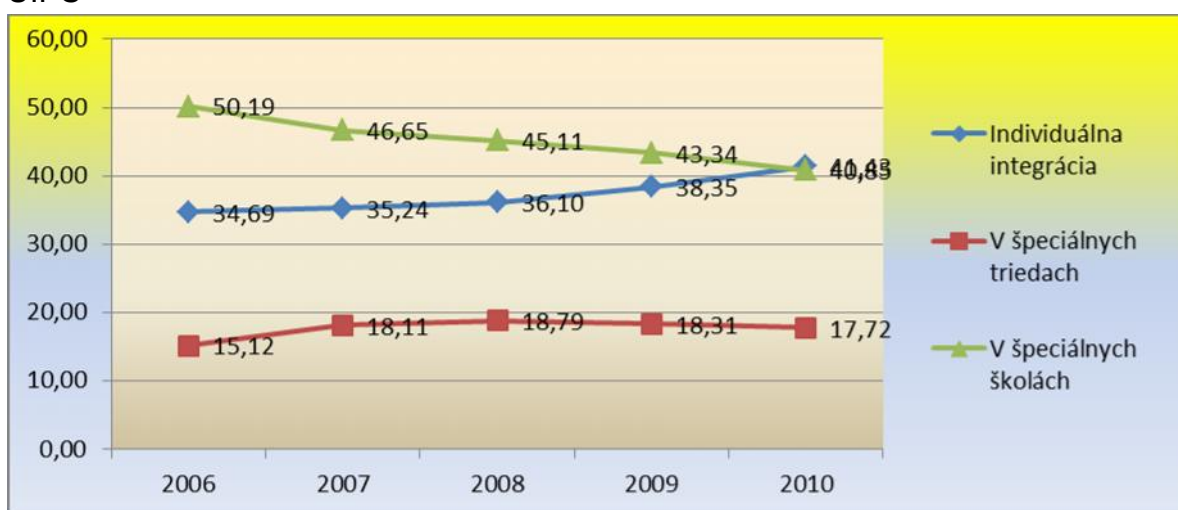
Obr. 1: Percento z celkového počtu žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami (ŠVVP), ktorí sú vzdelávaní formou individuálnej integrácie v bežných triedach MŠ, ZŠ a SŠ. Zdroj: Ústav informácií a prognóz školstva (ÚIPŠ)

Obr. 2: Percento žiakov z celkového počtu žiakov so ŠVVP, ktorí sú vzdelávaní v špeciálnych triedach MŠ, ZŠ a SŠ. Zdroj: ÚIPŠ

Obrázok 3: Celkový percentuálny podiel integrovaných žiakov so ŠVVP z celkového počtu žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami. Zdroj: ÚIPŠ

Obr. 4: Vývoj percentuálneho podielu jednotlivých foriem vzdelávania žiakov so ŠVVP. Zdroj: UIPŠ

Ako je z grafu zrejmé, zaznamenávame pokles podielu vzdelávania detí a žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami v špeciálnych triedach a v špeciálnych školách, pričom môžeme konštatovať, že rast počtu detí a žiakov vzdelávaných formou individuálnej integrácie, ktorý za posledných 5 rokov stúpol o takmer 7 %, je kontinuálny a už je porovnateľný s inými európskymi krajinami.

Ak však porovnáme naše výsledky s údajmi o fínskom vzdelávacom systéme, z ktorých vyplýva, že vo Fínsku sa formou individuálnej integrácie vzdeláva viac ako polovica žiakov so špeciálnymi vzdelávacími potrebami, je zrejmé, že tento stav nie je konečný.

V tomto procese je najdôležitejšie identifikovať príčiny, ktoré školskú integráciu, resp. inklúziu sťažujú. Z nich môžeme uviesť najmä nasledovné:

- nedostatočné poskytovanie podporných služieb príslušnými odborníkmi pre ich nízky počet,

- nízky počet debarierizovaných škôl pre žiakov s telesným postihnutím,
- nízke podporné služby spojené s tlmočením nepočujúcich žiakov do posunkového jazyka,
- potreba zvýšeného vydávania učebníc pre žiakov so zrakovým postihnutím vo formátoch, ktoré sú pre nich vhodné – od učebníc v Braillovom písme po digitalizované učebnice,
- nedostatočné zabezpečenie škôl modernými kompenzačnými učebnými pomôckami,
- príliš vysoká náročnosť a veľký rozsah obsahu výchovy a vzdelávania s dôrazom najmä na encyklopedické vedomosti, ktoré najmä žiaci so špecifickými poruchami učenia a žiaci zo sociálne znevýhodneného prostredia dostatočne nezvládajú a d'.

Jedným zo závažných problémov, na riešenie ktorých v súčasnosti zameriavame zvýšenú pozornosť, je zaraďovanie žiakov do špeciálnych škôl, u ktorých sa po určitom čase cielenej výchovno-vzdelávacej starostlivosti vylučuje zdravotné znevýhodnenie spojené s mentálnym postihnutím. Ide najmä o žiakov pochádzajúcich zo sociálne znevýhodneného prostredia, v prevažujúcej väčšine rómske deti, pre ktoré je potrebné pripraviť také podmienky, na základe ktorých sa do systému vzdelávania v špeciálnych školách alebo triedach nemusia dostať, alebo ho budú môcť čím skôr opustiť bez toho, aby sa v ich nadväzujúcej vzdelávacej ceste prejavovali ďalšie problematcké okolnosti vo vzdelávaní. Nemôže nás uspokojiť, že podobné problémy, aké má rómska populácia u nás, sa evidujú aj v iných krajinách, napríklad aj v tak úspešnom vzdelávacom systéme, akým je Fínsko. Problematiku sa preto snažíme riešiť hľadaním správnych východísk, primeraných pre konkrétne regióny s ich špecifikami, a to aj prostredníctvom využívania dobrých príkladov praxe. Opomenúť nemožno nevyhnutnú súčinnosť rezortu školstva s rezortom práce, sociálnych vecí a rodiny, pretože blast' školstva je potrebné a vylučovaním zlyhávania ľudského faktora, jednak na strane vzdelávacieho systému, ale aj na strane rodičov týchto detí, ktorí sú podľa zákona o rodine povinní poskytovať svojim deťom dôslednú starostlivosť nielen o zdravie, výživu a výchovu, ale aj o ich všestranný vývoj, v čom im má byť spoločnosť dostatočne nápomocnou.

Zo zámerov, od naplnenia ktorých bude závisieť eliminácia spomínaných problémov, si dovoľím uviesť:

- zvýšiť objem finančných prostriedkov na personálne a materiálno-technické dobudovanie školských zariadení výchovného poradenstva a prevencie, napr. v záujme vytvárania pracovných miest terénnych odborných zamestnancov, s cieľom zvýšiť dostupnosť psychologických služieb a odbornej pomoci v konkrétnych prípadoch psychického zlyhania deťom, žiakom a zamestnancom škôl a školských zariadení,

- zvýšiť dostupnosť podporných služieb integrovaným žiakom a ich rodičom a učiteľom
- realizovať kontinuálne vzdelávanie, umožňujúce získanie odborných kompetencií pedagógov potrebných na integrované vyučovanie vzdelávacích oblastí
- v rámci kontinuálneho vzdelávania pedagogických zamestnancov pripraviť ponuky foriem vzdelávania najmä z oblasti integrácie, inklúzie, zvládania detí a žiakov s poruchami správania, riešenia konfliktov a zvládania stresu.
- iniciovať zaradenie odbornej prípravy pedagogických zamestnancov na prácu s rómskymi deťmi, žiakmi a deťmi, žiakmi zo sociálne znevýhodneného prostredia počas pregraduálnej prípravy aj po vstupe do praxe (tréningy bilingválnych metód výučby, na dieťa/žiaka zameraných pedagogických prístupov; vypracúvanie individuálnych vzdelávacích programov; vzdelávanie v problematike sociálneho vylúčenia atď.)
- zlepšovať personálne podmienky na školskú integráciu, resp. inklúziu, individuálne začleňovanie detí a žiakov zvýšením počtu špeciálnych pedagógov, poradenských zamestnancov a pedagogických asistentov,
- prijať legislatívne opatrenia v oblasti financovania škôl, ktorých cieľom bude zvýšiť rovnosť šancí všetkých detí a žiakov debarierizáciou škôl, vydávaním učebníc vo vhodných formátoch, špeciálnych pomôcok a asistenčných technológií.

Jednou z našich najdôležitejších priorít, na ktorú sa v našich koncepcných plánoch zameriavame, je zlepšovanie dostupnosti predprimárneho vzdelávania pre deti pochádzajúce zo sociálne znevýhodneného prostredia, čo aj podľa záverov Európskej komisie vykazuje najväčšiu návratnosť investovanú do starostlivosti v rámci realizácie opatrení v rezorte školstva. V tejto súvislosti nemožno opomenúť medzirezortnú súčinnosť rezortu školstva, nevyhnutnú pre fungujúce uskutočňovanie zámerov, napríklad v oblasti práce s rodičmi týchto detí, ak si neplnia svoju rodičovskú povinnosť v zmysle zákona o rodine a svojim deťom neposkytujú dôslednú starostlivosť o výchovu a ich všestranný vývin.

Vážené dámy, vážení páni,

som presvedčený, že aj u nás, rovnako ako v ďalších krajinách, ktoré prijali do svojej právnej sústavy významný dokument Organizácie spojených národov - Dohovor o právach osôb so zdravotným postihnutím, zaväzujúci k podpore inkluzívneho života osôb so zdravotným postihnutím, ktorý nadobudol platnosť v minulom roku, ale aj ďalších významných vnútroštátnych dokumentov pre oblasti, ktorých som sa dotkol, sa s ich aplikáciou budeme stretávať nielen na úrovni dôsledne pripravených legislatívnych možností, ale najmä v každodennej praxi, oblasť výchovy a vzdelávania nevynímajúc.

